

ЦОВВ, що ліквідується, має наслідком перехід прав та обов'язків ЦОВВ, що ліквідується, до іншого ЦОВВ.

Вжита законодавцем термінологія та юридичні конструкції віддзеркалюють окремі аспекти правового механізму передачі (переходу) владних повноважень, прав та обов'язків, що впливають з відносин організації (управління, керівництва), та правонаступництва у майнових правах та обов'язках (у разі реорганізації) чи їх припинення (згідно з усталеною точкою зору, у разі ліквідації), що складають зміст відносин майнового характеру, у разі припинення ЦОВВ як суб'єкта права. Порушена проблематика потребує ретельного комплексного теоретичного дослідження. Уявляється, що визначальним у такому механізмі є перехід функцій та завдань, владних повноважень ЦОВВ, виходячи із мети їх створення та діяльності.

У результаті проведеного дослідження можна дійти таких узагальнених висновків.

Особливість правового статусу ЦОВВ зі спеціальним статусом, назва яких вжита у Конституції України, полягає у тому, що, по-перше, Президент України може реорганізовувати міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, не змінюючи зазначеної в Конституції України назви цих органів та їх основного цільового призначення, що впливає з назви, і по-друге, без внесення змін до Конституції України ліквідація таких органів неможлива.

Реорганізація та ліквідація ЦОВВ не передбачає їх здійснення на підставі судового рішення, а також у випадках та підставах, визначених законом про банкрутство, що є відображенням особливої правової природи статусу ЦОВВ як суб'єктів владних повноважень. На ЦОВВ як юридичних осіб публічного права не поширюються дія, зокрема, положень ч. 3 ст.104 ЦК, ч.1 ст.105 ЦК, ч.1, ч.2 ст.106 ЦК, ст. 110 ЦК, ст.38 Закону про реєстрацію.

Законодавство закріплює дві правові форми припинення ЦОВВ: реорганізацію (злиття, приєднання, поділу, перетворення) і ліквідацію.

Виходячи з норм законодавства виділено два випадки (види) ліквідації ЦОВВ: 1) *ліквідацію без передачі повноважень та функцій*; 2) *ліквідацію з передачею завдань та функцій* іншим органам виконавчої влади, визначених відповідним актом Президента України. Актуальним є дослідження проблематики правового регулювання переходу повноважень, прав та обов'язків, майнових прав та обов'язків у разі припинення центральних органів виконавчої влади.

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // ВВР України. – 1996. – №30. – Ст. 141. 2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. // ВВР України. – 2003. – № 18, № 19 – 20, № 21–22. – Ст. 144. 3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // ВВР України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356. 4. Закон України "Про Антимонопольний комітет України" від 26.11.1993 р. // ВВР України. – 1993. – №50. – Ст. 472. 5. Закон України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців" від 15.05.2003 р. // ВВР України. – 2003. – № 31–32. – Ст. 263. 6. Закон України "Про Кабінет Міністрів України" від 07.10.2010 р. // ВВР України. – 2011. – №9. – Ст.58. 7. Закон України "Про центральні органи виконавчої влади" від 17.03.2011 р. // Голос України. – 09.04.2011. – №65. 8. Закон України "Про Фонд державного майна України" від 09.12.2011 р. №4107 // Голос України. – 06.01.2012. – №2. 9. Указ Президента України "Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади" від 09.12.2010 № 1085/2010 // Офіційний вісник Президента України. – 2010. – №32. – Ст.1020. 10. Положення про Державний комітет телебачення та радіомовлення України, затверджене Указом Президента України від 07.05.2011 р. №559/2011 // УК. – 25.05.2011. – №93. 11. Порядок здійснення заходів, пов'язаних з утворенням, реорганізацією або ліквідацією міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, затверджений постановою КМУ України від 20.10.2011 р. №1074 // Урядовий кур'єр. – 2011. – 29.10.2011. – №201. 12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про офіційне тлумачення положень пункту 15 частини першої статті 106 Конституції України (справа про повноваження Президента України реорганізовувати центральні органи виконавчої влади) від 28.01.2003 р. №2-рп/2003 // Вісник Конституційного суду України – 2003. – № 1. – Стор. 20.

Надійшло до редколегії 16.12.11

Л. Лисенко, асп.

НОВІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ УХВАЛ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті висвітлюються ідеї автора щодо розширення класифікації судових ухвал новими видами.

Ключові слова: судові ухвали, види, групи, класифікація.

В статті розкриваються ідеї автора касательно расширения классификации судебных постановлений новыми видами.

Ключевые слова: судебные определения, виды, группы, классификация.

The article highlights the author's ideas about expanding the classification of court orders by new species.

Key words: court orders, species, groups, classification.

Ухвали в цивільному процесі, як і рішення суду мають досить важливе значення для реалізації особами їх конституційного права на судовий захист. Але для того, щоб ухвали суду виконували правозахисну функцію інтересів суб'єктів цивільних процесуальних відносин потрібно, насамперед, виробити чіткі критерії їх класифікації. Як зазначає Терехова Л.А., будь-яка класифікація виступає способом пізнання конкретного явища, допомагає розкрити його сутність [7, с. 34]. Адже дійсно, систематизувати у певні групи ухвали, що хаотично розпоршені по всім правозастосовчим циклам і по всіх стадіях судочинства у вигляді різних не зв'язаних між собою дій, відображається цілісна картина щодо місця і значення ухвал у цивільному судочинстві.

У юридичній літературі такі вчені як Дем'янова О.В. [2, с. 38-56], Загайнова С.К. [3, с. 40], Терехова Л.А. [7, с. 5], Треушников М.К. [1, с. 330-333], Фурса С.Я. [10, с. 709-710; с.7-17], Шиманович О.М. [11, с. 149], Штефан М.Й. [12, с. 461-462] виокремлюють різні критерії поділу ухвал види. Важливе значення їх напрацювань нами аж ніяк не заперечується, вони навпаки виступа-

ють предметом наших досліджень [5]. Однак, у доктрині поділ ухвал здійснюється як правило на підставі звужених критеріїв, у зв'язку з чим будь-яка запропонована класифікація одночасно не опосередковує всі ухвали, постановлення яких передбачено Цивільним процесуальним кодексом України (далі – ЦПК). З огляду на це, нас зацікавив підхід Перунової О.М., за яким таке узагальнення ухвал за однією підставою видається можливим. Класифікація ухвал, запропонована Перунової О.М., дає змогу охарактеризувати конкретну ухвалу, відповідно до того, коли виникає необхідність в її появі. На думку даного вченого, кожен з процесуальних документів у цивільному судочинстві має своє функціональне призначення на кожній стадії цивільного процесу, тобто має свої вимоги відносно процесуальної форми та змісту акта-документа [6, с. 30]. Вона справедливо вважає, що будь-яка стадія цивільного процесу, крім процесуальної мети, характеризується своїм специфічним змістом, колом суб'єктів процесуальної діяльності, особливим процесуально-документальним оформленням. Тобто, функціональне призначення процесуальних ак-

тів-документів до конкретної стадії цивільного процесу характеризується притаманній їй специфіці з застосуванням прав і обов'язків осіб, які беруть участь у справі, і які закріплені у законодавстві. Тому процесуальні акти-документи Перунова О.М. [6, с. 38] пропонує поділяти саме за стадіями цивільного процесу на:

- документи у стадії відкриття цивільної справи;
- документи у стадії провадження у справі до судового розгляду;
- документи у стадії судового розгляду і вирішення справи в судовому засіданні;
- документи у стадії апеляційного оскарження і перевірки рішень суду першої інстанції;
- документи у стадії касаційного оскарження і перевірки рішень суду першої та апеляційної інстанції;
- документи в стадії перегляду рішень, ухвал, що набрали законної сили, у зв'язку з винятковими (нині провадження з перегляду судових рішень Верховним судом України. – Л.Л.) та нововиявленими обставинами;
- документи у стадії виконання судових актів.

Проте сама класифікація у нас викликає певні зауваження. Насамперед, неправильно визначена послідовність розгляду справи, яку утворюють окремі стадії цивільного судочинства. Виходячи із законодавчої регламентації цивільного судочинства, виокремлюють такі його стадії [10, с. 57]:

- подання заяви до суду (ст. 118 ЦПК);
- відкриття провадження у справі (ст. 122 ЦПК);
- підготовка справи до судового розгляду (глава 3 розділу III ЦПК);
- судовий розгляд (глава 4 розділу III ст. 157-196 ЦПК), який закінчується ухваленням судового рішення;
- звернення судового рішення до виконання.

До того ж у запронованій Перуновою О.М. класифікації допущено ряд інших помилок. Зокрема, необгрунтовано до стадій цивільного процесу віднесені апеляційне та касаційне оскарження та перегляд рішень, ухвал, що набрали законної сили, у зв'язку з винятковими (нині провадження з перегляду судових рішень Верховним судом України. – Л.Л.) та нововиявленими обставинами. Висловлену думку можна підкріпити посиланням на назву Розділом V ЦПК, в якому названі способи переглядів судових рішень. Крім того, слід виходити із понятійного апарату ЦПК, та співвідношення проваджень із стадіями. Так, провадження – це специфічний порядок розгляду справ, що в свою чергу складається з окремих стадій, які характеризуються сукупністю процесуальних правовідносин і дій, об'єднаних найближчою метою [10, с. 56-57]. Так, у апеляційному провадженні законодавець виділяє певні стадії розгляду справи апеляційним судом, наприклад, ст. 301 ЦПК – підготовка розгляду справи апеляційним судом; ст.304 ЦПК – порядок розгляду (судового) справи апеляційним судом.

Отже, наведена нами вище послідовність розгляду справ (стадій), передбачена у суді першої інстанції, а в судах перевірочних інстанцій, як бачимо, вона застосовується з певними особливостями.

Виконання судових актів також не є стадією цивільного судочинства, оскільки здійснюється не в судовому порядку, а державними виконавцями державної виконавчої служби, а тому відноситься до виконавчого провадження (процесу). Роль суду зводиться лише до видачі виконавчого листа та вирішення ряду інших процесуальних питань, пов'язаних з виконанням судових рішень у цивільних справах. Безпосередньо виконанням рішень займається Державна виконавча служба. Наша думка додатково підтверджується назвою Розділу VI, де йдеться лише про процесуальні питання, тобто окремі питання, які стосуються відносин: суд – державний ви-

конавець з спільних питань, які можуть мати місце при виконанні рішень суду, наприклад, визнання судом умов мирової угоди, яка має місце на стадії виконавчого провадження.

З урахуванням вищезазначеного ми вбачаємо необхідність вдосконалити останню класифікацію. Для цього доцільно проаналізувати ЦПК і згрупувати ухвали залежно від структури ЦПК та процедури судочинства. Вважаємо, найбільш чіткий критерій, за яким можна систематизувати ухвали є вид провадження, під час якого вони постановлюються. Таким чином, ми виділяємо:

- ухвали, що постановлюються судом першої інстанції;
- ухвали суду апеляційної інстанції;
- ухвали суду касаційної інстанції.

Враховуючи те, що відповідно до ч. 3 ст. 15 ЦПК суди в межах першої інстанції розглядають справи в порядку позовного, наказного та окремого провадження, при дослідженні ухвал, що постановлюються судом першої інстанції, доцільно розмежовувати ухвали позовного, наказного та окремого провадження. Наприклад, згідно ч. 6 ст. 235 ЦПК, якщо під час розгляду справи окремого провадження виникне спір про право, який вирішується у порядку позовного провадження суддя залишає заяву без розгляду та роз'яснює заінтересованим особам їх право на звернення до суду з позовом. Проте серед підстав залишення позовної заяви без розгляду у ст. 207 ЦПК відсутня підстава, яка має місце при залишенні заяви без розгляду у окремому провадженні. Тому доцільно таку ухвалу з урахуванням, того, що вона має місце в окремому провадженні назвати: ухвала про залишення заяви без розгляду з підстав виникнення спору про право у окремому провадженні. Крім того, ч. 4 ст. 15 ЦПК передбачено, що справа про скасування рішення третейського суду відповідно до ч. 5 ст. 389-4 ЦПК розглядається судом за правилами, встановленими для розгляду справи судом першої інстанції, сюди ж віднесемо і відповідні ухвали, які постановлюються у цьому провадженні. Це також стосується і провадження про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів; про визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні. Крім того, необхідно відмітити, що від суду касаційної інстанції, зокрема Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних та кримінальних справ залежить можливість перегляду судових рішень Верховним Судом України, тому ухвали цього виду провадження розглядаються в межах ухвал суду касаційної інстанції. Такий підхід до вивчення ухвал дасть змогу комплексно здійснити їх аналіз.

При цьому варто зауважити, що є ухвали, постановлення яких можливе одночасно в усіх видах проваджень, а є ухвали, постановлення яких є виключною компетенцією суду відповідної інстанції. До того ж кожен вид провадження має свої особливості, що тією чи іншою мірою обумовлюють специфіку судового акту, в якому закріплюється його результат [9, с. 42]. Тому встановлення характерних особливостей ухвал суду повинно здійснюватися залежно від стадій конкретного провадження, в якій вони знайшли своє відображення.

Звернемо увагу, що апеляційна та касаційна інстанції здійснюють перевірку постановлених нижчестоящими судами актів з метою встановлення відсутності чи наявності судових помилок, а також їх усунення у разі необхідності. Трішіна Є.Г. визначила судову помилку як похибку в діяльності уповноваженого суб'єкта (суду), що порушує норми процесуального і (або) матеріального права, та не досягає цілей цивільного судочинства, в результаті якої акт правосуддя чи окрема процесуальна дія стає неправомірною [8, с. 11]. Усунення судової по-

милки – це складова частина судового захисту [7, с. 194]. Така аксіома стала поштовхом для виокремлення ще однієї групи ухвал – ухвали щодо виявлення судових помилок. Це ухвали, які постановлюються виключно в апеляційному та касаційному провадженнях відповідно до статей 307, 314, 336 та 344 ЦПК. До цих ухвал також можна віднести окремі ухвали, що постановлюються судом апеляційної інстанції, адже ст. 320 ЦПК надає повноваження апеляційному суду постановити окрему ухвалу, в якій зазначити порушення норм права і помилки, допущені судом першої інстанції, які не є підставою для скасування рішення чи ухвали суду першої інстанції, а також окремі ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ на аресу суду першої або апеляційної інстанції, постановлення яких передбачене ст. 350 ЦПК.

Хоча є випадки, коли перегляд судового акта може здійснювати не тільки вищестоящий суд, а й той суд, який його постановив, і ЦПК містить декілька таких винятків. Для визначення діяльності суду, яка передбачає контроль за власними діями, що закріплені такою процесуальною формою як судовий акт, Зайцев І.М. ввів термін "самоконтроль". Вчений розуміє його як сукупність процесуальних дій, об'єднаних спільною метою – усунути в першій інстанції допущені нею ж помилки, прорахунки та недоліки [4, с. 18-19]. Однак як справедливо зауважує Терехова Л.А. контроль за своїми актами входить до повноважень і вищестоящих інстанцій, оскільки вони також наділені правом виправляти в рішенні описки й арифметичні помилки та роз'яснювати рішення [7, с. 107]. До того ж Терехова Л.А. наголошує, що самоконтроль можливий у випадках, передбачених законом; використовується для усунення очевидних і невинних помилок; помилки виправляються тим судом, який їх допустив [7, с. 111]. Все ж слід звернути увагу, що такі ухвали як ухвала про залишення заяви про перегляд заочного рішення без задоволення, ухвала про скасування заочного рішення і призначення справи до розгляду в загальному порядку, ухвала про залишення заяви про скасування судового наказу без задоволення та ухвала про скасування судового наказу є результатом розгляду суду першої інстанції питання щодо скасування чи відмови у скасуванні ним же і прийнятих судових актів. Такими повноваженнями наділені лише суди першої інстанції, всі інші суди можуть скасовувати тільки ухвали та інші судові акти у зв'язку з нововиявленими обставинами. Взагалі контроль судів найнижчої ланки за власними актами по суті є первинним, оскільки акти таких судів піддаються контролю в першочерговому порядку, до того як вони стануть предметом розгляду вищестоящого суду. Первинний контроль означає перевірку судового акта по суті та характеризується тим, що він включає в себе скасування актів суду, відкриваючи дорогу новому судовому розгляду по справі [7, с. 113, 115]. Так, відповідно до п. 2 ч. 8 ст. 105-1 ЦПК скасовуючи судовий наказ суд роз'яснює, що заявлені стягувачем вимоги можуть бути розглянуті у позовному провадженні з додержанням загальних правил щодо пред'явлення позову. Так само і при скасуванні заочного рішення справа призначається до розгляду в загальному порядку (ст. 231 ЦПК). Спільною для всіх видів первинного перегляду є процесуальна діяльність, на підставі якої має бути вирішене питання про скасування судового акта чи відмову в такому скасуванні. У разі скасування судового акта, справа розглядається тим же судом, який здійснив первинний контроль [7, с. 114]. Отже, новий розгляд справи (питання) тим же судом, що скасував попередній судовий акт по цій справі, є характерною особливістю самоконтролю, адже як за-

значає Терехова Л.А. в усіх інших випадках з новим розглядом справи суди зіштовхуються після скасування судового акта вищестоящим судом, і справа, як правило передається на розгляд іншому судді [7, с. 114]. Варто додати, що у цьому разі справа направляється на новий судовий розгляд іншому судді при чому до іншого суду – суду нижчестоящої інстанції.

Ще однією ознакою самоконтролю Терехова Л.А. називає усунення зовнішніх недоліків судового акта. Головною вимогою при цьому є збереження його сутності в незмінному стані [7, с. 113]. Така діяльність суду прослідковується при постановленні ухвали про виправлення описок/арифметичних помилок у судовому рішенні (ст. 219 ЦПК) або ухвали про виправлення помилки у виконавчому листі (ст. 369 ЦПК).

Вищезазначене спонукало нас розширити класифікацію ухвалами, якими суд здійснює самоконтроль. До того ж ми пропонуємо поділяти їх на такі види:

1) ухвали щодо самоконтролю суду власних дій, до яких ми відносимо:

- ухвала про виправлення описок/арифметичних помилок у судовому рішенні (ст. 219 ЦПК);
- ухвала про відмову в постановленні додаткового рішення (ст. 220 ЦПК);
- ухвала про роз'яснення рішення суду (ст. 221 ЦПК);
- ухвала про задоволення/відмову у задоволенні відводу (ст. 24 ЦПК);
- ухвала про відхилення/прийняття заперечень на дії головуючого (ч. 3 ст. 160 ЦПК);
- ухвала про зміну одного способу забезпечення іншим (ст. 154 ЦПК);
- ухвала про скасування заходів забезпечення позову (ст. 154 ЦПК);
- ухвала про задоволення/відмову в задоволенні клопотання (ст. 168 ЦПК);
- ухвала про залишення заяви про перегляд заочного рішення без задоволення (ст. 231 ЦПК);
- ухвала про скасування заочного рішення і призначення справи до розгляду в загальному порядку (ст. 231 ЦПК);
- ухвала про залишення заяви про скасування судового наказу без задоволення (ст. 105-1 ЦПК);
- ухвала про скасування судового наказу (ст. 105-1 ЦПК);
- ухвала про зняття заборони здійснювати будь-які операції з цінним папером на пред'явника або за векселем (ст. 265 ЦПК);
- ухвала про виправлення помилки у виконавчому листі (ст. 369 ЦПК);
- ухвала про визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню повністю/частково (ст. 369 ЦПК);
- ухвала про задоволення/відмову в задоволенні заяви по перегляд судового наказу, заочного рішення, рішення або ухвали у зв'язку з нововиявленими обставинами (ст. 365 ЦПК).

2) ухвала щодо контролю судом дій судового розпорядника.

Можливість контролю судом дій судового розпорядника забезпечується шляхом розгляду судом скарг на дії чи бездіяльність судового розпорядника, що передбачена ч. 3 ст. 49 ЦПК. Трохи детальніше про це йдеться в ч. 5 ст. 160 ЦПК, відповідно до якої головуючий розглядає скарги на дії чи бездіяльність судового розпорядника стосовно покладених на нього обов'язків, про що постановляє ухвалу.

3) ухвала щодо контролю судом дій секретаря судового засідання.

Так, згідно ст.48 до повноважень секретаря судового засідання входить:

- забезпечення фіксування судового засідання технічними засобами(ч. 2 ст. 197 ЦПК);
- ведення журналу судового засідання (ст.198 ЦПК);
- складання та оформлення протоколу про окремі процесуальні дії (статті 140, 200 ЦПК).

Щодо контролю суду за діями секретаря судового засідання суд постановлює:

- ухвали про розгляд зауважень щодо технічного запису судового засідання, журналу судового засідання (ст. 199 ЦПК);

Ухвала про розгляд зауважень щодо протоколу огляду доказів за їх місцезнаходженням (ч. 5 ст.140 ЦПК) взагалі відсутня процедура розгляду заяв про розгляд таких зауважень та можливість постановлення ухвали про розгляд зауважень щодо протоколу огляду і її оскарження. Тому пропонуємо доповнити ст. 140 ЦПК частинами 6,7 та викласти її відповідно у такій редакції:

Ч. 6 – "Протокол огляду доказів за місцем їх знаходження складає та оформлює секретар судового засідання".

Ч.7 – "Особи, які беруть участь у справі мають право знайомитися з протоколом огляду доказів за їх місцезнаходження, а також із усіма додатками до нього, передбаченими ч. 4 даної статті та протягом трьох днів з наступного дня після проведення огляду подавати свої зауваження щодо його неправильності та неповноти.

У разі пропуску строку подання зауважень на протокол огляду та відсутності підстав для його поновлення головуючий залишає їх без розгляду.

Зауваження на протокол огляду повинні бути розглянуті не пізніше трьох днів з їх подання.

Головуючий розглядає зауваження щодо протоколу огляду доказів за їх місцезнаходженням, про що постановляє ухвалу".

На нашу думку, ухвала про відхилення зауважень на протокол огляду доказів за їх місцезнаходженням має підлягати апеляційному оскарженню окремо від рішення суду. Оскільки результати такого огляду можуть бути вихідними даними для проведення експертизи.

4) ухвали щодо контролю за діями осіб, які беруть участь у справі та інших учасників процесу. Такі ухвали суду спрямовані на вжиття заходів, які дисциплінуватимуть суб'єктів нотаріального процесу.

До них слід,наприклад, віднести:

- ухвали, щодо застосування заходів процесуального примусу (ст. 91 ЦПК);
- ухвали суду про залишення заяви без руху з метою усунення недоліків заяви (ч. 1 ст. 121 ЦПК);
- ухвалу про скасування ухвали про призначення експертизи у разі неоплати судової експертизи у встановлений судом строк (ч. 2 ст. 86 ЦПК);

Крім того, проаналізувавши всі положення ЦПК можна виокремити ще одну групу ухвал, спільним для яких є те, що їх оскарження окремо від рішення суду ЦПК не передбачається, проте вони мають досить істотне значення для реалізації особами конституційного права на справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ. До таких увал слід віднести:

- ухвалу суду про відмову у задоволенні відводу (ст. 25 ЦПК);
- ухвалу про залишення заяви без руху (ч. 1 ст. 121 ЦПК);
- ухвалу про відмову та забезпечення доказів;
- ухвалу про відмову забезпечення позову;

• ухвалу про об'єднання та роз'єднання первісного та зустрічного позовів;

• ухвалу про об'єднання в одне провадження заяви третьої особи з самостійними вимогами щодо предмету спору між сторонами або їх роз'єднання.

На нашу думку, вичерпний перелік ухвал, передбачений ст. 293 ЦПК є створенням штучних перешкод звернення громадян до суду. У процесі розгляду справи можуть виникати ситуації, які потребують негайного вирішення та зволікання з якими може призвести до невідворотних наслідків, коли сенсу апеляційного оскарження рішення суду не буде у зв'язку із втратою, знищенням доказу, який поновити буде неможливо. Наприклад, помре єдиний свідок, знищений буде єдиний письмовий доказ без яких позивач не зможе довести свої вимоги у суді. Неправильно вибраний або не співмірний спосіб забезпечення позову або відмова у його забезпеченні може призвести до негативних наслідків, наприклад, продаж відповідачем майна, зняття з особового рахунку коштів та їх витрата, що призведе до неможливості виконання рішення суду у майбутньому тощо.

У зв'язку з цим вважаємо, що у ст. 293 ЦПК слід не перераховувати ухвали суду першої інстанції, які підлягають апеляційному оскарженню окремо від рішення суду із вказівкою на їх вичерпний перелік, а слід виробити критерії для об'єднання таких ухвал у певні групи та такий перелік залишити відкритим. Наприклад, у такому переліку слід зазначити перетинальні ухвали, тобто ті які перешкоджають особам, які беруть участь у справі в реалізації їх законних прав на справедливий своєчасний та об'єктивний розгляд справи чи унеможливають подальший розгляд справи за існуючих умов, наприклад відмова у задоволенні відводу судді.

Таким чином, незважаючи на існування багатьох підходів до класифікації судових ухвал, ми знайшли простір для роздумів з цього питання, а саме:

1. Запропоновано класифікувати ухвали за видом провадження, під час якого вони постановляються на ухвали, що постановляються судом першої інстанції, ухвали суду апеляційної інстанції та ухвали суду касаційної інстанції, а також ухвал, які зостановлюються у справах позовного, окремого та наказного провадження.

2. Виокремлено ухвали щодо виявлення судових помилок – це ухвали, які постановляються виключно в апеляційному та касаційному провадженнях відповідно до ст. ст. 307, 314, 336 та 344 ЦПК та окремі ухвали, що постановляються судами апеляційної та касаційної інстанцій.

3. Розширено класифікацію ухвалами, якими суд здійснює самоконтроль, що в свою чергу поділяються на такі види: ухвали щодо самоконтролю суду власних дій та ухвали щодо контролю судом дій судового розпорядника, секретаря судового засідання та осіб, які беруть участь у справі та інших учасників процесу.

4. Виділено групу ухвал, спільним для яких є те, що їх оскарження окремо від рішення суду ЦПК не передбачається, проте вони мають істотне значення для реалізації особою її конституційного права на судовий захист, оскільки належать до групи перетинальних ухвал та унеможливають подальший розгляд справи за існуючих умов.

1. Гражданский процесс / Под ред. М. К. Треушников. – М.: Городец, 2000. – 672 с. 2. Дем'янова О.В. Оскарження ухвал в цивільному судочинстві: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – Київ, 2008. – 192 с. 3. Загайнова С.К. Судебные акты в гражданском и арбитражном процессе: теоретические и прикладные проблемы: Автореф дисс. ... докт. юрид. наук: 12.00.15. – Екатеринбург, 2008. – 50 с. 4. Зайцев И.М. Самоконтроль суда первой инстанции в гражданском процессе // Рос. юстиция. – 1998. – № 12. 5. Лисенко Л.С. Ухвали суду: деякі теоретичні та практичні аспекти // Юриспруденція: теорія і практика. – 2010. – № 7 (69). – С. 2

– 7. 6. Перунова О.М. Процесуальні акти-документи з цивільних справ: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – Харків. – 2007. – 119 с. 7. Терехова Л.А. Система пересмотра судебных актов в механизме судебной защиты. – М.: Волтерс Клувер, 2007. – 320 с. 8. Тришина Е.Г. Проблема судебного контроля в гражданском судопроизводстве: Дис. ... канд. юрид. наук. – Саратов. – 2000. 9. Фазикш Г.В. Судове рішення в цивільному судочинстві: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – Харків. – 2008. – 193 с. 10. Фурса С.Я., Фурса Є.І., Щербак С.В., Ясинок М.М., Паскар А.Л. Цивільний процес України: академічний курс : [підручник для студ. юрид.

спец. вищ. навч. закл.]; [за ред. С.Я.Фурси]. – К.: Видавець Фурса С.Я.: КНТ, 2009. – 848 с; Фурса С.Я., Фурса Є.І., Кучер Т.М. Процесуальні документи в цивільних справах: теорія, методика і практика. – К.: Правова єдність, 2011. – 896 с. 11. Шиманович О.М. Судові постанови в цивільному процесі України (на матеріалі рішень і ухвал суду першої інстанції): Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – Київ, 2005. – 221 с. 12. Штефан М.І. Цивільний процес. Підруч. для юрид. спеціальностей вищих закладів освіти: – К.: Ін Юре, – 2005. – 608 с.

Надійшла до редколегії 19.12.11

УДК 349.6:504.38

К. Прохоренко, асп.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБЛІКУ АНТРОПОГЕННИХ ВИКИДІВ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ ТА ЇХ АБСОРБЦІЇ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано стан чинного законодавства України на предмет правового регулювання обліку антропогенних викидів та абсорбції парникових газів з точки зору виконання вимог Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Киотського протоколу до неї.

Ключові слова: облік викидів; парникові гази; національний кадастр; національна система оцінки; Рамкова конвенція ООН про зміну клімату; Киотський протокол; Керівні принципи Міжурядової групи експертів зі зміни клімату.

В статье проанализировано состояние действующего законодательства Украины на предмет правового регулирования учета антропогенных выбросов и абсорбции парниковых газов с точки зрения выполнения требований Рамочной конвенции ООН об изменении климата и Киотского протокола.

Ключевые слова: учет выбросов; парниковые газы; национальный кадастр; национальная система оценки; Рамочная конвенция ООН об изменении климата; Киотский протокол; Руководящие принципы Межправительственной группы экспертов по изменению климата.

The article analyses the Ukrainian legislation related to the accounting of greenhouse gas emissions and their removal from the sinks to implement the United Nations Framework Convention on Climate Change and Kyoto Protocol.

Key words: emissions accounting; greenhouse gases; the national inventory; the national system of estimation; United Nations Framework Convention on Climate Change; Kyoto Protocol; Guidelines of the Intergovernmental Panel on Climate Change.

Актуальність дослідження викликана державним інтересом до правового забезпечення обліку антропогенних викидів парникових газів та їх абсорбції в якості засобу управління діяльністю, що впливає на клімат, та посилюється проблемами виконання Україною міжнародних зобов'язань, закріплених ст. ст. 4, 12 Рамкової конвенції ООН про зміну клімату [28] (далі – Конвенції) та ст.ст. 3, 5, 7 Киотського протоколу до неї [14] (далі – Протоколу). Розкриття цих аспектів формує мету даного дослідження, яка передбачає з'ясування еколого-правової природи обліку у сфері охорони клімату, науковий аналіз чинного законодавства на предмет імплементації міжнародних зобов'язань у цій сфері та внесення пропозицій його вдосконалення.

Питаннями екологічного управління загалом та державного обліку у сфері екології зокрема займалися Андрейцев В.І., Балашенко С.В., Балюк Г.І., Гетьман А.П., Голіченко А.К., Кобецька Н.Р., Краснова М.В., Малишева Н.Р., Шемшученко Ю.С., та інші науковці. Втім, недостатньо дослідженими залишаються теоретико-правові та правореалізаційні аспекти обліку антропогенних викидів та абсорбції парникових газів, визначальні засади якого закладено міжнародним забезпеченням охорони клімату, як і не з'ясоване його співвідношення з галузевим інститутом обліку в сфері охорони навколишнього природного середовища.

Як відомо, облік у галузі охорони навколишнього природного середовища (екологічний облік) досліджується правовою наукою в якості функції, засобу екологічного управління [8, с. 441; 9, с. 153; 10, с. 58; 12, с. 287; 15, с. 273; 11, с. 200], і в такому розумінні визначається як хронологічне, систематичне або комбіноване нагромадження, групування та узагальнення інформації про стан навколишнього природного середовища, динаміку його змін, джерела впливу на нього, використання природних ресурсів, здійснення природоохоронних заходів та іншої екологічно важливої інформації, отриманої з первинних документів, що прийняті до обліку [11, с. 200].

Чинне законодавство України визначає зміст державного обліку в галузі охорони довкілля через його об'єкти, якими відповідно до ст. 24 Закону України "Про охо-

рону навколишнього природного середовища" від 25.06.1991 р. №1264-XII [26] та ст. 31 Закону України "Про охорону атмосферного повітря" від 16.10.1992 р. №2707-XII [25] можуть бути: 1) об'єкти, що шкідливо впливають, або можуть вплинути на стан навколишнього природного середовища, атмосферного повітря, 2) види та кількість (обсяги) шкідливих речовин, що викидаються, 3) види й розміри (ступені) шкідливих фізичних та біологічних впливів на нього, – вказуючи на те, що відповідний облік здійснюється за єдиною системою у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Однією з форм обліку кількісних, якісних та інших характеристик природних ресурсів, обсягу, характеру та режиму їх використання, згідно ст. 23 Закону України №1264-XII [26], є ведення державних кадастрів природних ресурсів. Хоча клімат не є природним ресурсом у розумінні ст. 5 цього Закону, джерелом інформації про об'єкти (джерела), види і розміри шкідливих речовин, що зумовлюють зміну клімату, є щорічний національний кадастр антропогенних викидів із джерел і абсорбції поглиначами парникових газів (далі – Кадастр), який формується на міжнародних засадах.

Зокрема, на підставі ст.ст. 4, 12 Рамкової конвенції ООН про зміну клімату Україна як Сторона Конвенції несе зобов'язання по розробці, періодичному оновленню, публікації та представленню до Секретаріату Конвенції *національних кадастрів* антропогенних викидів із джерел і абсорбції поглиначами всіх парникових газів, які не регулюються Монреальським протоколом про речовини, що руйнують озоновий шар (далі – *Кадастри*). Частиною 4 статті 3 Киотського протоколу, у зв'язку з цим, закріплено зобов'язання надавати на розгляд Допоміжного органу з наукових і технологічних консультацій дані для визначення рівня накопичення державою вуглецю у 1990 році і для проведення оцінки змін у накопиченні ними вуглецю у наступних роках, для чого за правилами ч. 1 ст. 5 Киотського протоколу слід створити не пізніше, ніж за один рік до початку першого періоду дії зобов'язань *національну систему оцінки* антропогенних викидів із джерел і абсорбції поглиначами всіх

